

Mladoletni prestopnik kot objekt akcijskega raziskovanja

Zoran Pavlovič*

1. Uvod

Od začetka osemdesetih let naprej je Inštitut za kriminologijo na področju raziskovanja mladoletniškega prestopništva oz. boljše »mladoletnih prestopnikov« uveljavljal metodologijo akcijskega raziskovanja. Izvajalci, pretežno mladi raziskovalci, so tako zanesli v raziskovanje »na ulici« raziskovalno paradigmo, ki so jo sodelavci inštituta prvič vgradili v svoj pristop raziskovalnemu delu pri znanem akcijskem eksperimentu v VZ Logatec.¹

Tako sta nastali dve obsežni raziskavi: leta 1982 oz. leta 1985 sta bila zaključena večletna projekta »Akcijsko raziskovanje mladoletniških prestopniških združb« in »Preprečevanje odklonskosti mladine v krajevnih skupnostih«. Vodja raziskovalnega tima je bil v obeh primerih Bojan Dekleva.

Pri drugi raziskavi je sodeloval tudi avtor pričujočega prispevka, s posebnim podprojektom, ki je potekal pod delovnim naslovom »Ugotavljanje dimenzij življenjskega prostora mladoletnega prestopnika v kontekstu akcijskega raziskovanja«. Nekatere značilnosti tega raziskovanja in težave, ki so v njegovem poteku nastopile,² so avtorja prepričale, da je potrebno posebno pozornost nameniti ravno tistemu, kar nam je stalo »za hrbtom«, namreč **razmerju med akcijskim raziskovanjem (kot metodo), prestopništvom oz. deviantnosti (kot njegovim predmetom) in konkretnim »prestopnikom« (kot njegovim objektom)**. Tako se raziskava, s končnim naslovom »Mladoletni prestopnik in akcijsko raziskovanje«,³ zaključena v letu 1986, ukvarja predvsem z razčlenjevanjem tega razmerja, njen objekt (empirija) pa so izkušnje omenjenih akcijsko-raziskovalnih projektov, kakor jih predstavljajo ustrezna raziskovalna poročila.

* Zoran Pavlovič, diplomirani psiholog, strokovni sodelavec, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti UEK v Ljubljani, Trg osvoboditve 11, Ljubljana.

¹ Katja Vodopivec in sodelavci, 1973.

² Za opis poteka raziskovanja v okviru tega prispevka žal ni prostora, pglavitna težava pa je bila v definiranju in prepoznavanju »mladoletnega prestopnika«, o tem bomo podrobneje spregovorili v nadaljevanju.

³ Raziskavo, ki je tudi avtorjeva magistrska naloga, je omogočila Posebna raziskovalna skupnost za družbeno infrastrukturo (PoRS 11) v projektne sklopu Odkrivanje, etiologija in prevencija deviantnih pojavov.

Povejmo kar takoj: naša ugotovitev je, da je »mladoletni prestopnik« za akcijsko raziskovanje **nemogoč objekt**. V nadaljevanju prispevka bomo poskušali to trditev pojasniti in utemeljiti. Pri tem se bomo utegnili zadevnih raziskovalnih izkušenj dotakniti le v omejenem obsegu,⁴ pač pa bomo poskušali pokazati, da nekatere njihove značilnosti nujno izhajajo iz nezdržljivosti metodološkega pristopa, kakršnega zahteva paradigma akcijskega raziskovanja, z objektom, ki je opredeljen kot »mladoletni prestopnik«.

2. Gillijeva koncepcija »nove metodologije« — raziskovanje za emancipacijo

Kakšna so namreč izhodišča in zahteve akcijskega raziskovanja? Sleherni poskus odgovora na tako zastavljeno vprašanje zahteva izčrpno razpravo, medtem ko se bomo na tem mestu morali zadovoljiti s posredovanjem krajše informacije o tem, kako družbeno raziskovanje pojmuje italijanski sociolog G. A. Gilli.⁵

Gilli ne uporablja izraza »akcijsko raziskovanje« (čeprav vsebinsko njegova koncepcija temu ustreza), temveč govori o »novi metodologiji«. To je po našem mnenju treba razumeti tako, da mu ne gre za nek določen tip raziskovanja kot »enega izmed« drugih, pač pa kar za vprašanje smiselnega družboslovja nasploh. Pri tem izhaja iz kritike tradicionalnega družboslovja.

Gilli opozarja na družbeno umeščenost znanosti. Pri tem naj bi bila družbeno inovativna funkcija znanosti lastna (notranja, imanentna), konzervativno-nadzorstvena funkcija pa tuja, vendar pa znanosti vsiljena — in sicer takrat, ko razred na oblast (ki ima materialno družbeno moč) izgubi lastnosti progresivnega razreda, brani pridobljene pozicije in zavira družbeni napredek (Gilli govori konkretno o buržoaziji

⁴ Medtem ko smo jim v raziskavi namenili precej prostora. Razen v raziskovalnih poročilih pa je tudi Dekleva o teh izkušnjah poročal ob različnih priložnostih.

⁵ Gilli, 1974. Razen v Gillijevi knjigi bo bralec našel veliko informacij o akcijskem raziskovanju npr. v disertaciji Franeta Adama (1982) in raziskavi Blaža Meseca in sodelavcev (1982). Tukaj smo se odločili za Gillija iz več razlogov, med katerimi je najpomembnejši ta, da nas je pri razvijanju našega akcijsko raziskovalnega dela dejansko najbolj neposredno inspiriral — na ta način se torej »vračamo k viru«.

v kapitalizmu). Če naj bo znanost zvesta svoji inovativni funkciji, mora poslušati glasove »od spodaj« in prepoznati nove družbene avantgarde, ki so nosilke napredka. Za Gillija zato vprašanje »družbenega angažiranja« ali »nevtalnosti« znanosti nikakor ni stvar politične opredelitve, temveč nasprotno strogo znanstveno vprašanje. »Nevtralnost« tradicionalnega družboslovja močno zavrača, ker je ravno politično pogojena in pomeni pristajanje znanstvenika na družbeno nemoč, ki mu jo dodelijo vladajoči procesi vse bolj podrobne delitve dela. Zavzema se za preseganje take delitve dela, ki delavca omejuje na poneumljajoče mehanične storitve, znanstveniku odteguje stvarni stik z družbeno prakso, obema pa ne dopušča nobene pravice do odločanja. »Nevtralnost« zavrača, k »objektivnosti« pa je znanost globoko zavezana. S stališča objektivnosti je samo ena interpretacija družbene stvarnosti pravilna — in sicer interpretacija naprednih družbenih skupin, slojev in razredov — družbenih skupin v rasti, nosilec prihodnjega družbenega napredka. Poleg tega je angažiranje v živi, stvarni raziskovalni situaciji nujno (torej ne le zaradi spreminjanja družbene stvarnosti), če naj znanstvenik sploh kaj spozna. V nasprotnem primeru se zgodi tisto, kar družboslovju tudi sicer pogosto očitajo — da »v« »nadzorovani« eksperimentalni situaciji nadzoruje (blokira) ravno tisto, kar bi bilo treba raziskovati. Ni potrebno poudarjati, da se ravno zaradi tega naravoslovje in družboslovje nepremostljivo razlikujeta: zaradi narave družboslovnega objekta (ki je v raziskovanju družbeni protagonist brez moči), družbene umeščenosti raziskovalca (nosilca strokovne moči) in naročnika (nosilca materialne moči).

Kako pa bi sploh bilo mogoče, da bi skupine ali razred na oblasti dopustil (in celo financiral) raziskovanje, ki se tako očitno solidarizira s podrejenimi in teži k redistribuciji družbene moči? Pač, Gilli ocenjuje, da so vladajoči razredi zainteresirani za reforme, kajti alternativen odgovor oporekanju spodnjih razredov bi bila samo še sila. Nosilec materialne moči (država, javne ustanove, podjetja, društva, cerkev, sindikat ipd.) je torej potencialni naročnik raziskovanja v trenutku, ko ga protislovja družbene reprodukcije soočijo z oporekanjem, ki mu ni več dorasel — v situaciji aktualnega protislovja tiči možnost pogajanja, redistribucije moči. Naloga raziskovalca (aplikacija strokovne moči) je analiza protislovja, njegova funkcija pa

prevajanje družbene moči navzdol, »funkcija filtra, namesto funkcije pokrova, kot je bilo doslej«, pravi Gilli.

Njegova definicija raziskovanja je takale: raziskovanje je odkrivanje in razreševanje protislovij.

Iz takega pojmovanja družboslovja nujno izhaja, da si raziskovalnega problema ni mogoče izmišljati, pač pa ga je treba odkriti (saj protislovij v vsaki družbi dejansko ne manjka), stvarne avantgarde je treba prepoznavati na podlagi temeljite razčlenitve konkretnega konteksta. Tako raziskovanje se srečuje z dejanskimi posamezniki in skupinami, s konteksti in celotami, stvarno obstoječimi v družbi. V dejanskem družbenem prostoru ni mogoče raziskovati abstrakcij. (Abstrakcije kažejo na skupni vidik mnogih pojavov, toda zato izgubljajo vse ostalo — tako njihovo različnost, kot tudi mesto v strukturi, ki jih kot take določa.)

In končno — raziskovanje se mora tudi končati kot raziskovanje. Družbena angažiranost ne sme zdrkniti na raven političnega aktivizma. Moč znanosti je pač v znanju in tako svojo identiteto mora tudi ves čas ohraniti, če naj opravlja svojo inovativno funkcijo. Znotraj družbenega (in tudi političnega) konteksta mora ustvarjati prostor za spremembe s svojimi lastnimi sredstvi: z analizo same stvarnosti.

3. Mladoletni prestopnik — »drugačen« mladostnik?

Na prvi pogled je videti, da »mladoletni prestopnik« ima potrebne lastnosti stvarno obstoječega in niti ne posebno težko dosegljivega objekta. Tudi naslov »mladoletni prestopnik in akcijsko raziskovanje« ne zveni posebno narobe. Pa vendar zadeva ni tako preprosta. Merila za prepoznavanje prestopka oz. deviantnosti so namreč hudo različna, načini poimenovanja različnih kategorij pa so odvisni od konteksta, v katerem poimenovanje poteka.

Nekateri avtorji sicer nasprotujejo takemu relativizmu in pribijajo, kot npr. Don C. Gibbons:⁶ »Crime is what criminal law says it is!« (v prostem prevodu: kriminal je tisto, kar kazenski zakon pravi, da je kriminal). Vendarle prevladuje drugačno mnenje, da se namreč družboslovno opredeljevanje odklonskosti ne sme ujemati s kazenskopravnim. Vzemimo na

⁶ Gibbons, 1986, str. 190.

primer homoseksualnost: družboslovec (sociolog, psiholog, seksolog) ne more sprejeti podmene, da je homoseksualnost deviantna tam, kjer to tako določa zakon, drugje pa ne. Postavil se bo na stališče, da je homoseksualnost patološka v vseh primerih in jo je treba zdraviti, ali pa alternativno, da so vse oblike seksualnosti enakovredne (z morebitnim etičnim pridržkom: če ne viktimizirajo partnerja) in je zločin homoseksualce diskriminirati in zatirati. Podobno absurdna bi bila domneva, da je (znotraj SFRJ) mogoče posiliti lastno ženo samo v SR Sloveniji, kjer to predvideva republiški Kazenski zakon, drugje pa ne. Znanost ne more na tak način menjati barve ob državnih mejah in kazenskih zakonikih, čeprav bo seveda priznavala različnost navad, jezikov, normativnih ureditev na različnih delih sveta, in razmeroma različni pomen, ki temu primerno pritiče podobnim pojavom v različnih kontekstih.

Nič lažje ni predvideti, od katerih »posebnežev« kaže pričakovati prepovedana početja.

Različne družbene prakse različno opredeljujejo svoje objekte, kakor pač nalaga optika nadaljnje obravnave. Za institucijo formalnega družbenega nadzorovanja je prestopnik pač tisti, ki krši zakone. Doslej še ni uspelo prepričljivo dokazati, da se ti ljudje razlikujejo od drugih še po kakem drugem merilu, razen po tem, da so storili kaznivo dejanje in bili odkriti, in se najbrž tudi ne bo posrečilo dokazati. Van den Haag: »Za večino prestopnikov velja, da niso bolni. Podobni so nam. Še slabše, mi smo podobni njim. Potencialno bi lahko vsi mi postali kriminalci. Zato je zastraševanje potrebno.«⁷ Dobro in zlo, zdravo in bolno v družbi in ljudeh še zdaleč ni tako jasno razmejeno, kot bi si to morda želeli zaradi lastnega občutka gotovosti. Destruktivno dejanje gotovo ima svojo zgodovino in svojo dinamiko, nima pa (v psihološkem smislu) tipičnega nosilca. Le v ilustracijo: Nastović⁸ npr. močno zavrača enačenje psihopatskega z asocialnim, poda ego-psihološko definicijo psihopatske konstitucije, ji odvzame (izključno) negativni vrednostni pomen, in ugotavlja, da je v prestopništvu udeležena tako psihopatska, kot nevrotična, kot tudi normalna psihodinamika. Debuyst⁹ razlaga prestopniška vedenja z različnimi dinamizmi: zavestnim razdorom med osebo in prevladujočim oko-

ljem (med normalnim zorenjem pogost pojav), psihodinamskim notranjim nasprotjem, nepoštenostjo (slabo ponotranjeno normo), psihopatološkimi dejavniki. Vsaj v eno teh kategorij lahko (kot potencialnega kršilca) spravimo vsakogar.

Kriminalitete ni mogoče locirati psihološko, prav tako ne sociološko. Pripadniki deprivilegiranih slojev se sicer pogosteje znajdejo v situacijah, ki povečujejo verjetnost inkriminirane razreševanja konfliktov ali stiske, kar pa povečuje le njihov delež v konvencionalni kriminaliteti (zaradi večje nadzorovanosti in pregledanosti spodnjih slojev je ta delež videti še večji). Zgornji sloji pač delajo škodo na bolj prefinjen, prilagojen, manj viden in težje dokazljiv način. Vsakdo si prizadeva biti nepošten po svojih lastnih močeh.

Kakorkoli že obrnemo — celovito usmerjen znanstveni pristop, ki se naslavlja h konkretnim posameznikom in konkretnim družbenim skupinam, bo videl njihovo morebitno delinkventnost le kot kamenček v mozaiku. Za posameznikovo (če odštejemo »kriminalne kariere«) družbeno bit (ki je predmet zanimanja družboslovja) je vse kaj drugega bolj značilno in določujoče kot njegova morebitna nezakonita ravnanja (čeprav ne zanikamo, da izkušnja izvrševanja prepovedanega, še bolj odkritje in obravnavo, obeležijo življenje storilca in njega osebno). To velja še posebno za mladostnika.

V tej luči je treba videti »mladoletnega prestopnika« kot abstrakcijo (za razliko od »prestopka«, ki je dejanskost, na katero so ustrezne institucije dolžne reagirati v skladu z zakonskimi pooblastili), ki označuje skupno lastnost vseh posameznih mladoletnih kršilcev zakona. Za vsakega posamič pa so druge lastnosti njihovih življenjskih položajev bolj značilne in tudi bolj relevantne za strokovni in znanstveni pristop.

4. Objekti naših akcijsko-raziskovalnih projektov

Če je mladoletni prestopnik abstrakcija, s kom pa se potem akcijsko raziskovanje v realnem prostoru srečuje?

Vsebinsko uvodoma omenjenih akcijsko-raziskovalnih študij delno razodevata že njuna naslova. Pri prvi je šlo za raziskovanje možnosti skupinskega obravnavanja mladoletnih prestop-

⁷ Van den Haag, 1975, str. 118.

⁸ Nastović, 1985.

⁹ Debuyst, 1979.

nikov, natančneje skupin, ki so tudi kazniva dejanja izvrševale skupaj in so kot prestopniške združbe bile obravnavane na sodišču. Pri drugi pa je šlo za raziskovanje možnosti razvijanja preprečevalnih programov v strukturi krajevne skupnosti. Pomembna kvaliteta obeh študij je, da vsebujeta poleg akcijskega tudi »tradicionalni«, torej analitično-statistični del, ki akcijskemu predhodi. Najprej nekaj besed o prvi študiji.

4.1. Skupine in krajevna skupnost

V vzorec za statistično-analitični del raziskave je bilo iz sodnih spisov izbranih 206 mladostnikov, članov združb (iz spisov naj bi bilo mogoče sklepati na vsaj tri storilce, večina članov združbe naj bi bila iz Ljubljane). Na povabilo k prostovoljnemu sodelovanju se je odzvalo 89 mladostnikov. Uporabljena je bila baterija osebnostnih vprašalnikov, inteligenčni test in sociometrični vprašalnik. Psihometrija tudi v tem primeru ni odkrila »mladoletnega prestopnika«, sociometrija ni potrdila mita združbe. Glede na združbe gre za spoznanje o prevladovanju »difuznih in neorganiziranih ‚mrež‘ namesto strukturiranih skupin, oziroma potrditev starih spoznanj, da se trajne in povratniške združbe oblikujejo v tesni odvisnosti od obravnavanja s strani ustanov formalnega družbenega nadzorstva«. ¹⁰ Z drugimi besedami, jasnejša ločnica med dobrimi in slabimi je proizvod, ne pa materialni temelj delovanja mita zločina. Glede na same prestopnike pa gre za »ugotovitev o izraziti heterogenosti (osebnostni, socialni) prestopnikov ter o nemožnosti potrditve takih osebnostnih razlik, ki naj bi bile odgovorne za razločevanje med prestopniki in neprestopniki«. ¹¹

Čeprav se ni razkril psihosocialni kristal prestopništva, pa je bil tako opredeljen objekt (po kazensko-pravnem merilu) za tovrsten metodološki pristop vsaj uporaben. V kasnejšem, akcijsko-raziskovalnem pristopu, pa se narava objekta spremeni.

V nadaljevanju je namreč raziskovalni tim (sestavljene pretežno iz prostovoljnih sodelavcev) prevzel vodenje skupinske obravnave štirih, zelo različnih »združb«. Pri treh je obravnava ostala na ravni psihološke intervencije, v obliki skupinskega dela v izoliranem ambientu (v pro-

storih centra za socialno delo ali podobno). Višji ko je bil socialno-statusni izvor članov skupine, bolj so poskrbeli za diskretnost obravnave in niso spustili raziskovalcev v svoj realni socialni kontekst. Pri teh sprememba narave objekta ni prišla tako močno do izraza, uveljavila pa se je v toliko, kolikor je skupinska dinamika uspela mnogoplastno zajeti udeležence, kolikor so se uveljavljale različne teme, aktualne za različne plasti mladine, kolikor so se skupin udeleževali tudi prijatelji stigmatiziranih mladostnikov.

Dlje so segli raziskovalci pri četrti skupini, ki so ji sledili v njen realni kontekst — v prostor med bloki urbane krajevne skupnosti. Tu se je objekt popolnoma spremenil, saj se je izkazalo, da je zadevna »združba« v soseski samo podskupina (in sicer najbolj izpostavljena, v nekem smislu najbolj naivna) tistih mladostnikov z najnižjim socialnim statusom, ki so manj uspešni pri uveljavljanju v drugih družbenih prostorih in jim dvorišče med bloki predstavlja ozemlje aktualnega uresničevanja lastne družbenosti. V »spalnem naselju« je sicer ta prostor neizrabljen, mladostniki ga delijo le z otroci. Toda medtem ko ostali stanovalci otrokom priznavajo legitimnost druženja in igre na dvorišču, predstavlja združevanje mladostnikov, v vsesplošnem vzdušju reguliranosti in obvladnosti življenja, ogrožujočo motnjo. Raziskovalci so kmalu ugotovili, da vlada med anonimno množico stanovalcev in vsakomur vidno skupino mladih skorajda vojno stanje. Spravili so se k analizi in k poskusu posredovanja v tem protislovju. Načina življenja v spalnem naselju (ki onemogoča, da bi večtisočglava »skupnost« res postala skupnost, da bi torej razvila razvejano mrežo komunikacij in omogočila dialog med različnimi skupinami v njej) se taka raziskava razumljivo ne more dotakniti. Uspela pa je zblížati mladince iz te skupine in krajevno organizacijo ZSMS, na ta način omogočila nekaterim mladostnikom angažiranje v različnih aktivnostih (in za spoznanje dvignila njihovo družbeno moč), ter hkrati do določene mere deproblematizirala napet položaj.

4.2. Krajevne skupnosti in preprečevanje

Statistični del študije »Preprečevanje odklonkosti mladine v krajevnih skupnostih« analizira gibanje kriminalitete otrok in mladostnikov v zadnjih petnajstih letih, analizira značil-

¹⁰ Dekleva, 1982, str. 298.

¹¹ Prav tam, str. 299.

nosti ljubljanskih krajevnih skupnosti in razmerje teh značilnosti do stopnje kriminalitete prebivalcev iste KS. Potrdilo se je, da je mesto kriminogeno v celoti, posebno pa za mladoletnike. V tem delu študije so tudi rezultati anketne, v kateri so predstavniki organov krajevnih skupnosti odgovarjali na vprašanja o percepciji odklonskosti mladine v njihovi KS in sorodna vprašanja. V zvezi z vprašanjem o dejavnih preprečevanja so npr. menili, da bi morali poglobitveno vlogo imeti nespecializirani dejavniki, kot družina, šola, društva, vrstniki, soseska (dejavniki neformalnega nadzora), pri oceni dejanskega stanja pa dajejo prednost ustanovam formalnega nadzorovanja in socialni službi. Na osnovi takih ocen se ponuja sklep, da je v skupnosti še veliko »skritih rezerv«, zdi pa se nam tehten pomislek Dekleve: »Na nek način paradokso notranje protislovje skupnostnih usmeritev je, da začenjajo skupnostni programi v svetu postajati popularni prav v času, ko v teoriji in empiriji ugotavljamo, da je mestna lokalna skupnost — kot skupnost — ‚mrtva‘...«¹²

Študija v nadaljevanju opisuje nekaj poskusov razvijanja preprečevalnih programov in tematizira preprečevanje kot razvijanje dialoga med različnimi družbenimi subjekti.

Raziskovalci, krajevna organizacija ZSMS, bližnja vojašnica in nekaj študentov — prostovoljcev so organizirali zabavna počitniška srečanja na ploščadi med bloki ene izmed ljubljanskih sosesk. Srečanja so bila v veliko veselje otrokom, razživelo se je tudi nekaj odraslih, mladostnikov pa akcija kar nekako ni dosegla. Lokalni politični dejavniki so vso zadevo spremljali zelo zaskrbljeno, ustrezno navdušenje so pokazali šele takrat, ko je bilo vse skupaj mimo in so si lahko akcijo prilastili. Ni bilo opaziti, da bi zaradi tega gledali na mladino ali vsaj na mladinsko organizacijo s kaj manjšim nezaupanjem. »Preprečeno« je bilo predvsem to, da bi akcija imela kakšen trajnejši vpliv na integritetnost skupnosti, in pa da bi se v prihodnje še spodbujali tako nevarni »preprečevalni programi«, ki dajejo oblasti občutek, da se dogaja nekaj, kar je težko nadzorovati. Dekleva je postavil hipotezo, »da je v smislu družbenega in samopotrjevanja lastne ‚preventivne‘ naravnosti, akcija koristila različnim družbenim subjektom in to tem bolj, kolikor bolj so bili oddaljeni od dogajanj v sami KS«.¹³

Sodelovanje raziskovalcev centra za socialno delo in prostovoljcev se je začelo tudi v mladinskem klubu Z. Š., kjer je vodstvo kluba (starejši mladinci) toplo sprejelo vse sodelujoče, saj je bil klub v krizi. Nove sile so hotele odpreti klub v skupnost, z razvijanjem dejavnosti, ki bi bile zanimive mladini nasploh (nesegregativni pristop), zlasti pa tistim mladincem, ki so težje našli svoj prostor drugje. Izkazalo se je, da staro vodstvo v resnici ni pripravljeno sprejeti novega koncepta in izpustiti »oblasti« iz rok, pogovori z nekaterimi predstavniki ustanov v okolju pa so pokazali, da je »preprečevalnemu« pogledu zelo povšeči, če se nekdo ukvarja s klubom in zlasti s slabo mladino, da pa nikakor ni sprejemljivo, da bi tja hodila potemtakem tudi čisto dobra mladina (da bi se v delo kluba vključila npr. tudi kaka šola). Takega mešanja ni mogoče prenašati, saj ga je zelo težko nadzorovati, klub pa je že tako deloval kot čisto nevaren geto. Raziskovalni tim se je zadovoljil z uvajanjem svetovalne dejavnosti za mlade (v obliki rednih dežurstev ob telefonu), ki deluje še danes.

Omeniti moramo še zadnjo akcijo, ki pa ima nekaj skupnih potez z delom s skupino mladih v okviru študije »Akcijsko raziskovanje mladoletniških prestopniških združb«. Raziskovalci, v sodelovanju s prostovoljno sodelavko (kasneje delavko centra za socialno delo) in dvema mladimi funkcionarji občinske konference ZSMS, so se začeli sestajati z večjo in neenotno skupino mladostnikov v fazi, ko je bila že v precej hudem sporu z razburjenimi stanovalci bližnjih blokov in upravo bližnjega kulturnega doma, kjer so se zadrževali na stopnišču, ovirali stranke in delali tudi manjšo škodo. Prostor za sestajanje je ponudila ZSMS. Najprej so poskušali skupaj najti način, kako zadovoljiti željo mladih po lastni sobi. Odziv krajevnih dejavnikov (delno najbrž zaradi slabih izkušenj) je popolnoma izostal. Potem so skušali skupaj organizirati vsaj razstavo mladinske ustvarjalnosti. Tudi tega ni hotela nobena institucija v okolju vzeti nase. Težišče se je vse bolj preveshalo v osebno pomoč, ki jo je zlasti prostovoljka nudila mladim. Na račun dejstva, da se nekdo »ukvarja« s skupino, pa se je na mikrosocialnem nivoju zgodilo vsaj to, da so se duhovi pomirili in skupina deproblematizirala.

¹² Dekleva. 1985, str. 57.

¹³ Prav tam, str. 311.

Akcijsko raziskovanje mladoletniškega prestopništva, naj se tematizira kot preizkušanje inovacij v obravnavi prestopnikov, kot razvijanje preprečevalnih programov, ali kako drugače, bi se gotovo lahko materializiralo še na veliko različnih načinov. Opisan nedolgi niz načinov naj bo zgolj ilustracija, nepopoln odgovor na vprašanje, s kom se akcijsko raziskovanje utegne srečati, če je »mladoletni prestopnik« abstrakcija.

Srečuje pa se z izseki družbenega življenja, ki jih oblikuje in določa dejanska razslojenost družbe, obstoječa institucionalna ureditev in njeno delovanje, ter zapletena celokupnost vrednot, mitov, predsodkov, stereotipov — družbena klima. Za ta sklop je značilna visoka stopnja politizacije vsakodnevnega življenja, paranoičen odnos najnižjih instanc oblasti tako do podrejenih populacij, kot do nadrejenih instanc, kar pa nas niti posebno ne razočara. Oblast pač tako deluje. Za poplavo besedičenja o potrebnosti »preprečevanja« ni videti posebno energičnega zavzemanja za edino, čemur lahko reš rečemo preprečevanje slabega, namreč za razvijanje dobrega, za neprestani dvig vseh vidikov kakovosti življenja. (Tako preprečevanje se kajpada ne izvaja v prvi vrsti zaradi preprečevanja negativnih vidikov družbenega življenja, pač pa v dobro vseh in vsakogar, »preprečevanje« pa je le obrobna in hkratna pridobitev.) Preprečevanje v klimi nezaupanja razvije drugačno formulo: preprečevanje = čim manj dejavnosti + čim več nadziranja. Namesto dinamike in gibanja torej »budno« iskanje sovražnikov, stigmatiziranje, ločevanje »dobrih« od »slabih«, segregiranje, aziliranje, reciklaža. Avtonomna gibanja v bazi so ogrožujoča in zbuja nezaupanje, ki ga je zlasti deležna vedno nemirna mladina. Mladoletniško prestopništvo je strogemu in nezaupljivemu pogledu dobrodošel izgovor za še bolj skrbno nadziranje mladih nasploh. Mirnejši premislek kajpak hitro odkrije, da je sicer razmeroma veliko število mladostnikov angažiranih v prepovedanih početjih, vendar izrazito redkeje pri težjih kaznivih dejanjih, in tudi kasneje jih delinkventni stil življenja ne razvije prav veliko. Množico drobnih delinkventnih dejanj mladostnikov pa je treba dojemati v funkciji (identitetno kriznega) življenjskega obdobja, preizkušanja lastnih zmogljivosti, meja svobode itd., zlasti pa nekega posebno lebdečega statusa mladostnika, ki je že do neke mere prerasel okvire svoje družine, še lep čas

pa ne bo ustanovil lastne in tudi pot do ekonomske neodvisnosti se povprečno daljša. Ta generacijsko-populacijska skupina brez svojega lastnega specifičnega prostora se (zaradi zgodnejšega zorenja in kasnejšega ekonomskega osamosvajanja) povečuje. Vprašanje lastnega prostora pa se prevedeno v iskanje mladinskih klubskih prostorov in mladinskih sob (ta praktična konkretizacija prostora seveda pomeni ponostavljanje in redukcijo dimenzij problema prostora mladine v družbi, hkrati pa vendarle čisto konkretni avtonomni prostori omogočajo razvoj avtonomne mladinske kulture) pojavlja ob slehernem obravnavanju mladinske problematike in so se z njim srečevale tudi naše akcijske raziskave.

Za skupine mladih, s katerimi so se srečevali raziskovalci, je značilen še nekoliko slabši položaj kot za mladino nasploh. Uspešen mladostnik z ugodnim socialnim zaledjem, čeprav kot pripadnik generacije nima lastnega prostora (morda diskoteko), kompleksno uporablja urbano okolje in njegova družabnost ni teritorialno vezana. Tudi če se občasno zadržuje »na cesti«, njegov maneverski prostor ni nanjo omejen. Pravi kandidati za začaran krog konfliktov in porazov pa so mladostniki, ki so v drugih kontekstih že nekako »izviseli« in so v iskanju lastne družbenosti omejeni. Že sam obstoj take skupine, za katero je vsakomur očitno, da je ne obvladujejo običajni regulatorni mehanizmi delitve dela, deluje kot trn v peti obvladanega in omrtvičenega spalnega naselja, še preden se zaplete v delinkventnost.

Prostor za posredovanje v tem protislovju se vsekakor ponuja, smer intervencije pa ni tako nedoločena in poljubna, kot bi se to morda zdelo. Izkaže se namreč, da v okolju ni prave pripravljenosti za dialog z že označeno, »slabo mladino« (ponavljamo, tudi če ni eksplicitno delinkventna), in da je vse navdušenje do raziskovalne ponudbe, ki ga okolje običajno pokaže v začetku, treba razumeti le kot pripravljenost sprejeti zunanjo pomoč pri obvladovanju in odstranjevanju nezaželenega simptoma.

5. »Mladoletni prestopnik« — objekt brez moči

Paradigma akcijskega raziskovanja je emancipatorična paradigma. Družbeno stvarnost skuša analizirati z vidika historične dinamike in pri tem investirati lastno strokovnost v rast in

emancipacijo razredov in skupin v rasti, nosilcev prihodnjega razvoja. Vsa protislovja niso rešljiva na ravni raziskovanja — v skrajni konsekvenci odloča spopad — a pogosto je mogoče prerazporeditev moči doseči s pogajanjem. »Zgornja« stran se mora soočiti s protislovjem, ko je oporekanje »spodnjih« dovolj močno, pripravljena pa je na pogajanja, da ne bi tvegala radikalnejšega merjenja moči.

Ali je prestopništvo sploh kako oporekanje obstoječemu družbenemu redu? Dosti jih je, ki bodo pritrdili, češ da so vzemimo »množice delinkventov udeležene v redistribuciji zasebne lastnine«, a drugi jim odgovarjajo, da so množice delinkventov pač udeležene »v izkazovanju privrženosti pridobitniški etiki sodobnega kapitalizma«,¹⁴ in torej red le afirmirajo. (Naj nas ne zmoti, da se citat nanaša na razmere v kapitalizmu, saj tudi socializem še ni razrešil protislovij lastnine in različnih oblik njenega pravnega prisvajanja.) Tatu pač ne pride na misel, da bi zahteval legalizacijo svojega početja. (Nekoliko drugače je v primeru nekaterih oblik kriminalitete »brez žrtve«, kolikor se ponekod še obravnavajo kot kriminaliteta. Tako so prostitutke na svojem lanskem kongresu zahtevale, naj jih pustijo delati v miru; homoseksualci kajpak upravičeno pričakujejo, naj bi nehali ljudi diskriminirati po spolni usmerjenosti.)

Naše stališče je, da tudi če kriminaliteto pojmujejo kot oporekanje oz. kot tisoč malih oporekanj redu, (ker spodbija iluzijo dokončne urejenosti družbe, dokazuje, da se množice ljudi niso pripravljene /ali zmožne/ konformirati, da so v vsaki družbeni ureditvi ljudje frustrirani in nezadovoljni, itd.), pri tem ne moremo spregledati, da gre za egoistično in razdrobljeno, marginalno in irelevantno oporekanje — oporekanje brez upanja in perspektive. Menimo, da je vzemimo glede na protislovja lastnine relevantno oporekanje stavka (na ožjem) in razredni boj (na širšem spektru), ne pa tatvina.

Za akcijsko raziskovanje sledi iz tega neizbežna posledica: nikogar ni mogoče emancipirati kot prestopnika. Okolje pač tistemu, ki ga prepozna kot prestopnika, ne more biti pripravljeno priznati nič drugega, kot pravico, da se disciplinira — pa še to pravico do spreminjanja mu s procesom stigmatizacije pogosto odreka.

Akcijsko raziskovanje je kot proces v stvarnem družbenem prostoru naravnano na »de-

objektiviranje« objekta. To je v primeru naših raziskav slej ko prej pomenilo spoznanje, da nimamo opraviti z »mladoletnimi prestopniki« (kar je pač abstrahirajoča oznaka), pač pa z določenimi skupinami mladostnikov, izvajanje kaznivih dejanj nekaterih izmed njih pa se je pokazalo kot simptom osebnega in družbenega položaja. Tako jih nismo niti obravnavali kot »prestopnike« temveč kot deprivilegirane člane marginalne družbene skupine, namreč mladine, ki smo ji želeli pomagati spremeniti položaj v skupnosti, in spremeniti perspektivo v življenju.

Kolikor je šlo torej za poskus pristopa k problematiki mladih, je treba ugotoviti, da je ravno v zadnjih letih mlada generacija proizvedla vrsto relevantnih oporekanj, ki dregajo v najbolj nevrvalgične točke družbenega tkiva. Izhajanje iz prestopništva mladih se tudi v tej luči kaže kot manj plodno. Navezovanje na položaj mladih v šolstvu, na delovnem mestu, v družbenopolitični skupnosti, v porazdelitvi stanovanjskega fonda — bi bilo gotovo perspektivnejše. Toda usodnejše je bilo naslednje: čeprav naše raziskave niso pristopale k mladim stigmatizirajoče in segregativno, so jih institucije v okolju doživljale ravno kot potrditev domneve, da je s temi mladimi nekaj resno narobe, raziskavo pa so legitimirale s pričakovanjem, da se bo nekdo z mladimi strokovno ukvarjal oz. jih obravnaval. Izhodiščno izražena pripravljenost za sodelovanje se je razblinila, ko je bilo treba tem mladim res nekaj ponuditi. Izkazalo se je, da se s »slabo mladino« nihče ni pripravljeno pogovarjati. Celo nasprotno, raziskava je še zmanjšala nujo ukrepanja s strani okolja, saj je zadevo »deproblematizirala«. Ena izmed razočaranih prostovoljk je zapisala: »Mlade ne smemo na nežen način prepričevati, da je njihova krivica imaginarna, ali jim pomagati prilagoditi se neprijetni socialni realnosti, ampak jim moramo zagotoviti izraz odtujitve in nezadovoljstva.«¹⁵

Ravno v zvezi s prostovoljnimi sodelavci sta obe raziskovalni študiji dosegli največje, morda edine trajne spremembe v institucionalnem okolju mladoletniškega prestopništva: pomenili sta namreč močno spodbudo k uvajanju sodelovanja prostovoljnih sodelavcev z organi socialnega skrbstva v obravnavanju mladoletniškega prestopništva, ki je odtlej dobilo velik obseg (sodelovanje namreč). Nismo pa prepričani, če se ni s tem protislovje med pomočjo in nadzorova-

¹⁴ Laurie Taylor, v *Deviant Interpretations*, 1979, str. 145.

¹⁵ Peček, 1983.

njem, ki je tako živo prisotno v socialnem delu, še poglobilo.

Kajti tudi v zvezi z našimi raziskavami ni lahko presoditi, kaj pomeni tak njihov iztek. Njihov spoznavni domet ni dvomljiv, pričakovane spremembe v okolju pa so izostale, s čimer so nedvomno prestopile z ravni socialnega posredovanja na raven psihološke intervencije.¹⁶ Dobrohotno bi lahko ocenili, da so uspeli posredovati vsaj osebno pomoč; bolj kritično pa, da se je med že obstoječimi razvejanimi tehnikami in instancami nadzorovanja pojavila še ena: znanstveno nadziranje.

6. Sklep

Kriminaliteta je resničnost, in sicer skrajno negativni aspekt družbene resničnosti. Mnogi sodobni pisci zavračajo romantično »robin-hoodovsko«¹⁷ pojmovanje kriminalitete, predvsem zaradi dveh dejstev: kriminaliteta najbolj obremenjuje spodnje sloje, in se prištevava k drugim socialnim problemom, ki s svoje strani povečujejo verjetnost angažiranja pripadnikov teh slojev v prepovedanih dejavnostih (kriminaliteti revnih in nemočnih); poleg tega kriminaliteta vzdržuje, legitimira in spodbuja rast mehanizmov družbenega nadziranja — torej krepki državo, daje temelj nezaupljivemu, nadzorovalnemu pogledu oblasti, služi kot dobrodošel izgovor preprečevalno usmerjeni družbeni klimi. Strogega pogleda smo deležni vsi, a spet najbolj tisti, ki so najšibkejši in najbolj marginalizirani. Nižji družbeni sloji so najbolj obremenjeni tako s kriminaliteto kot z nadzorovanjem.

Toda čeprav je kriminaliteta resničnost, je »prestopnik«¹⁸ abstrakcija. Ni posebne vrste ljudi, ki bi jih lahko poimenovali »prestopniki«. Prestopniki smo bolj ali manj, eksplicitno ali potencialno, mi vsi, čeprav so najbrž nekateri družbeni sloji v položaju, ki povečuje verjetnost, da se bodo nekatere frustracije, konflikti, protislovja, ki jih označuje kultura nasilja, razreševali na inkriminiran način. Dejansko prestopnika objektivira razmerje do tiste družbene prakse, ki je specializirana za sankcioniranje kriminalitete. Če je kriminaliteta negativni, in prikriti vidik družbene stvarnosti, ki bi ga bilo mogoče razgaliti (z razkrivanjem vrhnje, vidne

plast) na poljubni točki v družbi, pa je spet večja verjetnost, da bodo »razgaljeni«¹⁹ in kot prestopniki objektivirani pripadniki nižjih, transparentnih slojev. Ena takih marginalnih skupin je mladina, kar se kaže tudi v tem, da je njena kriminaliteta bolj vidna od kriminalitete odraslih.

»Prestopnik«²⁰ je kot kategorija proizvod družbene prakse, temelječe na serialni produkciji objekta — »serialna«²¹ praksa svoje objekte homogenizira na skupni imenovalec s postopki klasifikacije, ki omogočajo standardizirane institucionalne procedure. Čeprav »prestopnik«²² v osnovi ni element znanstvene prakse, pač pa se objektivira drugje, pa zmorejo nekatere znanstvene procedure taki definiciji objekta slediti. Obravnavajo ga natanko kot abstrakcijo (kot jo je opredelil Gilli), saj izhajajo iz tistega, kar je tej kategoriji skupno, torej izvršitev kaznivega dejanja, in poskušajo ugotoviti, kaj vse je še skupno, torej največji skupni imenovalec. Ker s takim definiranjem objekta raziskovalna praksa izgubi vsako kontekstualnost, socialno vsebino teh ljudi in njihovih vedenj, ni čudno, da taki postopki, kakor so že metodološko razčlenjeni, niso dali zaželenih rezultatov.

Če je akcijsko raziskovanje v družboslovju kakšna paradigma, je prav gotovo paradigmatsko v tem, da razkrajaja abstrakcije, prav tako serialne produkcije objektov. S tem ko vstopa v dejanski družbeni prostor, je prisiljeno komunicirati z objektom v njegovi »singularnosti«²³. Ker nima standardiziranih procedur, temveč v procesu spreminjanja stvarnost vedno nanovo spoznava in proizvaja, ne potrebuje klasičnih shem (ki predhodijo »obravnavi«²⁴ objekta), temveč predvsem analitično terminologijo za analizo konteksta, saj jo bolj kot sam objekt (spoznavno) zanima kontekst, način kako kontekst določa objekt, in kako objekt (in ostali udeleženci) določajo kontekst. Kot pravi Gilli, v stvarnosti ne obstaja nič takega, kot je npr. celota vseh zakonskih zvez. Prav tako nič takega, kot je mladoletni prestopnik. To kategorijo lahko uporablja akcijsko raziskovanje le

¹⁷ Pojem »serialnost«²⁵ in temu nasprotno »singulariteto«²⁶ smo si sposodili pri francoskem psihiatru in teoretiku Felixu Guattariju, ki je svojo teorijo produkcije subjektivitete razložil na javni tribuni »Obrobne skupine in psihiatrija«²⁷ in na predavanju »Produkcija subjektivitete«²⁸ (v Cankarjevem domu) kot gost simpozija »Občan in psihiatrija — srečanje tržaške in slovenske psihiatrije«, 15. 12. 1986, Ljubljana.

¹⁸ O razlikovanju med sociološkim in psihološkim nivojem akcijskega raziskovanja glej Pavlović, 1986, zlasti str. 115—126.

kot pomožno identifikacijsko oznako, saj gre za mladega človeka, ki je eventualno dejansko storil eno ali več kaznivih dejanj, ki je morda udeležen v življenju subkulture nasilja, ki je z odkritjem kaznivega dejanja prišel v kontekst obravnave (ta pa je predmet analize), ipd. Singulariteto tega mladega človeka pa ta termin označuje eno- in pristransko.

V stvarnosti se torej akcijsko raziskovanje srečuje s konkretnimi posamezniki in skupinami, v našem primeru pač najpogosteje s takimi, »ki se drugje težje uveljavljajo« in ostajajo v iskanju kolektivitete vezani na dvorišča krajevne skupnosti, na drugi strani se srečuje z odsotnostjo skupnosti, ki jo nadomešča mreža neučinkovitih institucionalnih posredovanj. Tipičen položaj je tak, da peščica doraščajočih mladcev, ki ne ve, kam bi s časom in energijo, ogroža (predvsem čustveno) večtisočglavo, a povsem atomizirano naselje. Situacija je kar malo komična: stanovalci so »samiki«, mladoletniki pa so »banda«, ki jo je treba obvladovati z milico.

Raziskovalci v taki situaciji nujno ugotovijo, da ima »konflikt dva konca«, namen akcijskega raziskovanja je posredovati v prenosu moči z analizo protislovja in vzpostavljanjem dialoga. Toda izkaže se, da se s »slabo mladino« nihče ni pripravljen pogajati (čeprav so vsi zadovoljni, da se z mladino »nekdo ukvarja«), da družba v »reciklažo« lastnega nezaželenega proizvoda ni pripravljena kaj dosti investirati, tako da za »deproblematiziranje« konflikta preostane samo en izhod — v konfliktu močnega in šibkega je problematičen pač šibki. Če ni mogoče doseči spremembe v družbenem okolju, ki tvori kontekst protislovja, preostane pač to, da intervencija, ki je v prostor že posegla, pomaga posameznim »problematičnim« najti pot ven iz konfliktne situacije in ustvariti sprejemljivejšo perspektivo. Videti je, da ta sestop iz sociološke v psihološko razsežnost intervencije pomeni kratko malo, da je raziskovanje našlo svoj prostor med tehnikami podrobnega nadzorovanja.

Toda zadevo je treba gledati z dvojno optiko: s tem izidom je šele prav tematizirana vsa dialektika med pomočjo in nadzorovanjem. Ni dvoma o tem, da je pomoč za tiste, ki jim je potrebna, upravičena in etična; prav tako ni dvoma, da zmanjševanje ostrine problematike hkrati zmanjšuje nujno dinamičnejših družbenih transformacij — zato se nudenje pomoči nujno ujame v strategije oblasti. To protislovje je realno in mora ostati kar se da vidno. Še zlepa ga ne bo mogoče razrešiti.

Družbena praksa, tudi praksa obravnavanja prestopništva in prestopnikov, premore še vrsto drugih protislovij. Ravno ta so pravi potencialni predmet zanimanja družboslovja, in ustrezajo tudi kriterijem akcijskega raziskovanja. Seveda pa bi se kot objekti k tem protislovjem usmerjenih raziskav prikazali družbeni subjekti, za katere ne bi bilo mogoče trditi, da so objekti »brez moči«. Ali bi taka raziskovanja bilo kljub temu mogoče realizirati, je v veliki meri odvisno od moči in avtonomnosti same znanosti, prav tako pa od resničnega hotenja družbe po nenehnem dvigu kvalitete in kulture življenja.

Ena izmed možnih smeri razreševanja nekaterih protislovij se kaže v prizadevanju po čim večji avtonomiji družbenih podsistemov. Podsystem, ki določenim kategorijam ljudi nudi pomoč in ali usluge, naj bo dovolj avtonomen, da mu formulacije problema, ki ga obravnava, ne bo narekoval glas »od zgoraj«, pač pa bo poslušal glasove »od spodaj« in skušal razumeti potrebe uporabnika, slediti njegovemu razumevanju problema, prispevati k njegovi rasti in avtonomiji, ne pa povečani odvisnosti.

Raziskovalne naloge, o katerih smo govorili v tem prispevku, in ki so se zavzele za »slabo mladino«, so gotovo naredile korak v tej smeri. Toda nikoli ne moremo biti dovolj gotovi o tem, kaj pravzaprav delamo. Meja, ki ločuje emancipatorična prizadevanja od manipulacije, je namreč težko opazna, zato pa toliko lažje prehodna.

LITERATURA

1. Adam, Frane: **Kvalitativna metodologija in akcijsko raziskovanje v sociologiji** (kritični priročnik sociološkega raziskovanja), disertacija, objavljeno v: *Časopis za kritiko znanosti*, 53-54/1982, Ljubljana.
2. Debuyst, Christian: Preučevanje etiologije prestopništva v okviru kliničnih raziskav. Prevod poročila za 8. mednarodni kriminološki kongres, Lisboa 4.—9. 9. 1978, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 1/1979, Ljubljana.
3. Dekleva, Bojan: **Aksijsko raziskovanje mladoletniških prestopniških združb**. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, raziskava št. 62, Ljubljana 1982.

4. Dekleva, Bojan: **Preprečevanje odklonskosti mladine v krajevnih skupnostih**. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, raziskava št. 67 a, Ljubljana 1985.
5. **Deviant Interpretations**. Uredila David Downes in Paul Rock, Založba Martin Robertson, Oxford 1979.
6. Gibbons, Don C.: Juvenile Delinquency: Can Social Science Find a Cure?. **Crime & Delinquency**, 2/1986, Sage, London.
7. Haag, Ernest van den: **Punishing Criminals — Concerning a Very Old and Painful Question**. Basic Books, New York 1975.
8. Mesec, Blaž in sodelavci: **Metodologija akcijskega raziskovanja v socialnem delu I** (raziskava), Višja šola za socialne delavce v Ljubljani, Ljubljana 1982.
9. Nastović, Ivan: **Ego-psihologija psihopatije**. Dečje novine, Gornji Milanovac 1985.
10. Pavlović, Zoran: **Mladoletni prestopnik in akcijsko raziskovanje**. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, raziskava št. 75, Ljubljana 1986.
11. Peček, Mojca: Nekateri dileme v zvezi s skupinskim prostovoljnim delom v krajevni skupnosti. **Iskanja** 1/1983, Ljubljana.
12. Vodopivec, Katja in sodelavci: **Spreminjanje vzgojnih metod v vzgojnem zavodu v Logatcu**. Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, raziskava št. 35, Ljubljana 1973.

UDC 343.915

Juvenile Delinquent as the Object of Action Research

Pavlović, Zoran, Graduated Psychologist, Research Fellow, Ljubljana, Yugoslavia

The present paper proceeds from the concrete action-research experiences of the Institute of Criminology in Ljubljana and the author's participation in one of these research projects, which was carried out as »street work« in one of the local communities of Ljubljana. Some experiences gained during this work have directed the author's attention to the analysis of the relationship between the research method (action research), the field of research (juvenile delinquency) and the object of research (the juvenile delinquent). The author proves that »the juvenile delinquent« represents in fact an »impossible object« of action research for the following reasons: »The juvenile delinquent« is an abstraction. The delinquent does not figure in action research, which has to do with real people

and real groups as its object, for there are other characteristics of those groups of juveniles which stand in the forefront. Most often those deprived segments of juveniles are in question who are stigmatized by their environment as »bad youth« and with whom nobody wants to enter into dialogue. For this reason it inevitably happens that research intervention slides from the sociological level of planned intervention in a social context to the level of psychological intervention which is focused directly on the object. The research situation in such a process is characterized not only by the dichotomy between engagement and recognition (which is peculiar to action research) but also by the dichotomy between assistance and control.